

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

II. ÚS 168/05

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí 30. novembra 2005 v senáte zloženom z predsedu Jána Mazáka a zo sudcov Ľudmily Gajdošíkovej a Alexandra Bröstla prerokoval sťažnosť Š. K., bytom Š., zastúpeného advokátkou JUDr. J. O., L., vo veci namietaného porušenia jeho základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a práva na prejednanie jeho záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd postupom Okresného súdu Levice v konaní vedenom pod sp. zn. 8 C 53/99 a takto

r o z h o d o l :

1. Základné právo Š. K. na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a právo na prejednanie jeho záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd postupom Okresného súdu Levice v konaní vedenom pod sp. zn. 8 C 53/99 p o r u š e n é b o l o .

2. Okresnému súdu Levice p r i k a z u j e , a b y v k o n a n í v e d e n o m p o d sp. zn. 8 C 53/99 konal bez zbytočných prietáhov.

3. Š. K. priznáva primerané finančné zadost'učinenie 30 000 Sk (slovom tridsaťtisíc slovenských korún), ktoré mu je Okresný súd Levice povinný zaplatiť do dvoch mesiacov od doručenia tohto nálezu.

4. Okresný súd Levice je povinný Š. K. uhradiť trovy právneho zastúpenia 5 302 Sk (slovom päťtisícristodva slovenských korún) na účet jeho právnej zástupkyne JUDr. J. O., L., do dvoch mesiacov od doručenia tohto nálezu.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) bola 20. mája 2005 doručená sťažnosť Š. K., bytom Š. (ďalej len „sťažovateľ“), ktorou namietal, že postupom Okresného súdu Levice (ďalej len „okresný súd“) v konaní vedenom pod sp. zn. 8 C 53/99 bolo porušené jeho základné právo na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a právo na prejednanie jeho záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“). Ústavný súd uznesením zo 6. júla 2005 prijal sťažnosť na ďalšie konanie.

Sťažovateľ vo svojej sťažnosti okrem iného uviedol: *«Návrhom zo dňa 12. 3. 1999 sa navrhovateľka (...) domáha, aby Okresný súd v Leviciach rozhodol, že sa účastníkom konania zrušuje právo spoločného nájmu družstevného bytu v Š. a určil, že výlučnou nájomníčkou a členkou družstva je naďalej navrhovateľka a zároveň odporcovi Š. K. (ďalej len odporcovi) uložil povinnosť vystáhnout' sa z bytu do 15 dní od právoplatnosti rozsudku. Okresný súd v Leviciach vo veci rozhodol rozsudkom zo dňa 25. 6. 1999 pod č. k. 8 C 53/99-17 tak, že zrušil právo spoločného nájmu družstevného bytu nachádzajúceho sa v Š. pozostávajúceho z 3 izieb a príslušenstva, určil, že výlučnou vlastníčkou a užívateľkou tohto bytu sa stáva navrhovateľka, odporcu zaviazal sa z bytu vystáhnout' do 15 dní odo dňa*

pridelenia náhradného bytu a navrhovateľke náhradu trov konania nepriznal. Proti rozsudku odporca podal v zákonnej lehote odvolanie.

Krajský súd v Nitre uznesením č. k. 5 Co 463/99-30 zo dňa 29. 12. 1999 podľa § 222 ods. 1 OSP zrušil napadnutý rozsudok Okresného súdu v Leviciach a vec mu vrátil na ďalšie konanie, pričom zaujal právny názor že súd prvého stupňa pochybil, keď vo svojom rozhodnutí určil, že výlučnou vlastníčkou sporného bytu je navrhovateľka a urobil tak nielen v rozpore s petitom návrhu, ale aj v rozpore s ustanovením § 705 ods. 2 OZ, podľa ktorého mal v danom prípade rozhodnúť o tom, ktorý z bývalých manželov ako pokračujúci člen družstva bude ďalej nájomcom. (...)

V ďalšom konaní Okresný súd v Leviciach rozsudkom zo dňa 10. 12. 2003 pod č. k. 8 C 53/99-78 zrušil právo spoločného nájmu družstevného bytu navrhovateľky a odporcu nachádzajúceho sa v Š. pozostávajúceho z troch izieb s príslušenstvom a určil, že byt má právo naďalej užívať ako nájomca navrhovateľka, odporcu zaviazal sa z bytu vysťahovať do 15 dní od právoplatnosti rozhodnutia bez nároku na zabezpečenie bytovej náhrady a navrhovateľke náhradu trov konania nepriznal. Uznesením pod č. k. 8 C 53/99-83 zo dňa 24. 2. 2004 súd opravil výrok rozsudku Okresného súdu v Leviciach č. k. 8 C 53/99-754 zo dňa 10. 12. 2002 tak, že druhý odsek výroku má správne znieť: „súd určuje, že výlučnou vlastníčkou a užívateľkou bytu sa stáva navrhovateľka“.

V dôsledku odvolania odporcu Krajský súd v Nitre uznesením č. k. 5 Co 83/2004 5 Co 84/2004-93 zo dňa 31. 1. 2005 napadnutý rozsudok a uznesenie súdu prvého stupňa podľa § 221 ods. 1 písm. a) a c) OSP zrušil a vec mu vrátil na ďalšie konanie v intenciách zaujatého právneho názoru, ktorý je pre súd prvého stupňa záväzný. (...) Preto treba postup súdu prvého stupňa v období odo dňa 27. 4. 2000 najmenej do dňa 10. 12. 2003, kedy vyniesol rozhodnutie nerešpektujúc záväzný právny názor odvolacieho súdu, považovať za postup vykazujúci zbytočné priesťahy v konaní a nerešpektujúci základné právo účastníka súdneho konania podľa čl. 48 ods. 2 ústavy. (...) Ako sťažovateľ som sa riadil pokynmi okresného súdu a okrem jedného prípadu – neúčasti na prvom pojednávaní dňa 31. 3. 1999 – som pristupoval ku konaniu aktívne a v súčinnosti so súdom. Okrem pravidelného

zúčastňovania sa pojednávani, som sa sťažnosťou na Okresnom súde Levice domáhal odstránenia zbytočných prietahov v konaní. Nemožno pričítať na môj vrub, že som využil procesné právo odvolaní proti rozsudkom Okresného súdu v Leviciach.»

Sťažovateľ navrhol, aby ústavný súd vydal „*tento nález*“:

1. Základné právo Š. K. podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd postupom Okresného súdu Levice v konaní vedenom sp. zn. 8 C 53/1999, porušené bolo.

2. Ústavný súd SR prikazuje Okresnému súdu v Leviciach, aby vo veci vedenej sp. zn. 8 C 53/1999 ďalej konal bez zbytočných prietahov.

3. Sťažovateľovi sa priznáva primerané finančné zadostučinenie vo výške 100.000,- Sk (slovom: stotisíc slovenských korún), ktoré mu je Okresný súd Levice povinný zaplatiť do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto rozhodnutia.

4. Okresný súd Levice je povinný nahradiť sťažovateľovi do 15 dní od právoplatnosti tohto rozhodnutia trovy konania vo výške 5.302,- Sk na účet advokátky JUDr. J. O.“

Ústavný súd so súhlasom účastníkov konania podľa § 30 ods. 2 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) upustil v danej veci od ústneho pojednávania.

Z obsahu sťažnosti a jej príloh, z vyjadrení účastníkov konania a z obsahu spisu okresného súdu sp. zn. 8 C 53/99 ústavný súd zistil, že sťažovateľ je žalovaným v konaní vedenom na základe žaloby podanej 12. marca 1999 vo veci zrušenia práva spoločného nájmu bytu.

Pojednávanie nariadené na 31. marec 1999 bolo pre neúčast' sťažovateľa odročené na 19. apríl 1999 a toto pojednávanie bolo odročené na neurčito. Okresný súd 19. apríla 1999 vyzval Okresné stavebné a bytové družstvo v Leviciach na podanie správy. Na pojednávani 25. júna 1999 okresný súd vyhlásil rozsudok, ktorým zrušil právo spoločného nájmu družstevného bytu, za výlučnú vlastníčku a užívateľku bytu určil žalobkyňu a zaviazal sťažovateľa sa z bytu vysťahovať do 15 dní od pridelenia náhradného bytu.

Po podaní odvolania sťažovateľom proti rozsudku okresného súdu 21. septembra 1999 bol 7. decembra 1999 spis s opravným prostriedkom predložený Krajskému súdu v Nitre. Krajský súd v Nitre 29. decembra 1999 uznesením č. k. 5 Co 463/99-30 zrušil napadnuté rozhodnutie a vrátil vec súdu prvého stupňa na ďalšie konanie. Spis bol okresnému súdu vrátený 27. apríla 2000.

Dňa 3. mája 2000 okresný súd odoslal zrušujúce uznesenie Krajského súdu v Nitre účastníkom konania.

Pojednávanie 29. septembra 2000 bolo odročené za účelom vyžiadania správy od Okresného stavebného a bytového družstva v Leviciach. Okresný súd vyzval 4. októbra 2000 Okresné stavebné a bytové družstvo v Leviciach na podanie správy, ktorá bola doručená okresnému súdu 26. októbra 2000. Pojednávanie 23. februára 2001 bolo odročené na neurčito opakovane za účelom vyžiadania správy od Okresného stavebného a bytového družstva v Leviciach. Na výzvu okresného súdu z 21. marca 2001 Okresné stavebné a bytové družstvo v Leviciach reagovalo 5. apríla 2001.

Pojednávanie 22. júna 2001 bolo odročené na neurčito s tým, že právny zástupca žalobkyne oznámi okresnému súdu, či došlo k uzavretiu mimosúdnej dohody.

Dňa 28. augusta 2001 okresný súd vyzval žalobkyňu na podanie správy, či trvá na žalobnom návrhu, ktorého predloženie následne urgoval 15. decembra 2001.

Pojednávanie 17. apríla 2002 bolo odročené na neurčito. Pojednávanie 15. novembra 2002 bolo z dôvodu ospravedlnenej neúčasti právneho zástupcu žalobkyne odročené na neurčito. Právny zástupca okresnému súdu zároveň písomne oznámil, že medzi účastníkmi konania dôjde pravdepodobne k uzavretiu mimosúdnej dohody.

Dňa 18. novembra 2002 okresný súd vyzval žalobkyňu na podanie správy, či trvá na žalobnom návrhu. Predloženie odpovede na uvedenú výzvu urgoval 14. januára 2003 a 18. februára 2003. Právny zástupca žalobkyne na výzvu reagoval 25. februára 2003.

Pojednávanie 6. mája 2003 bolo odročené na neurčito za účelom nariadenia znaleckého dokazovania. Uznesením z 25. augusta 2003 okresný súd nariadil znalecké dokazovanie.

Okresný súd 23. septembra 2003 vyzval znalca na prevzatie spisu, ktorý bol znalcovi odovzdaný 13. októbra 2003. Znalec predložil 10. novembra 2003 znalecký posudok.

Okresný súd 19. novembra 2003 zaslal účastníkom konania znalecký posudok a nariadil pojednávanie na 10. december 2003.

Na pojednávaní 10. decembra 2003 okresný súd vyhlásil rozsudok, ktorým zrušil právo spoločného nájmu družstevného bytu, určil, že byt bude užívať žalobkyňa, a zaviazal sťažovateľa byt vypratať do 15 dní od právoplatnosti rozhodnutia bez nároku na zabezpečenie bytovej náhrady. Uznesením z 24. februára 2004 okresný súd opravil výrok rozsudku z 10. decembra 2003.

Po podaní odvolania sťažovateľom proti rozsudku okresného súdu 5. marca 2004 bol 25. marca 2004 spis s opravným prostriedkom predložený Krajskému súdu v Nitre. Krajský súd v Nitre 31. januára 2005 uznesením č. k. 5 Co 83/2004, 5 Co 84/2004-93 zrušil napadnuté rozhodnutia a vrátil vec súdu prvého stupňa na ďalšie konanie. Spis bol okresnému súdu vrátený 10. marca 2005.

Dňa 14. marca 2005 okresný súd doručil účastníkom konania zrušujúce uznesenie Krajského súdu v Nitre. Pojednávanie 21. júna 2005 bolo odročené na 23. september 2005 za účelom doplnenia dokazovania a predvolania svedkov. Okresný súd 5. augusta 2005 urgoval Okresné stavebné a bytové družstvo v Leviciach na podanie správy, ktorá bola okresnému súdu doručená 18. augusta 2005.

Pojednávanie 22. septembra 2005 bolo po vypočutí svedkov odročené na neurčito za účelom predloženia spisu sp. zn. 8 C 53/99 ústavnému súdu.

II.

Podľa čl. 48 ods. 2 prvej vety ústavy „Každý má právo, aby sa jeho vec verejne prerokovala bez zbytočných prietáhov...“.

Podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru každá osoba má právo na prejednanie jej záležitosti v primeranej lehote, čo je zásadne to isté právo, ktoré pre účastníka konania zaručuje čl. 48 ods. 2 ústavy.

Účelom základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov je podľa ustálenej judikatúry ústavného súdu odstránenie stavu právnej neistoty, v ktorej sa nachádza

osoba domáhajúca sa rozhodnutia všeobecného súdu. Samotným prerokovaním veci na všeobecnom súde sa právna neistota osoby domáhajúcej sa rozhodnutia neodstraňuje. K stavu právnej istoty dochádza zásadne až právoplatným rozhodnutím súdu alebo iným zákonom predvídaným spôsobom, ktorý znamená nastolenie právnej istoty inak ako právoplatným rozhodnutím súdu.

Otázku existencie zbytočných prietáhov v konaní a porušenia základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru ústavný súd podľa svojej konštantnej judikatúry (napr. II. ÚS 813/00, IV. ÚS 74/02) skúma vždy s ohľadom na konkrétne okolnosti prípadu podľa a) právnej a faktickej zložitosti veci, pričom zohľadňuje aj povahu veci a o čo ide sťažovateľovi pri uplatňovaní základného práva na súdnu ochranu, b) správania účastníka konania a c) postupu súdu.

a) Ústavný súd konštatuje, že predmetom konania vedeného na okresnom súde pod sp. zn. 8 C 53/99 je zrušenie práva spoločného nájmu bytu manželov po rozvode ich manželstva. Okresný súd vo svojom vyjadrení sp. zn. Spr. 819/05 zo 7. septembra 2005 nenamietal skutkovú alebo právnu zložitost' posudzovaného sporu. Ústavný súd nepovažoval tento spor za právne komplikovaný, pretože skutkový stav sa v týchto sporoch subsumuje pod ustanovenia občianskoprávných predpisov, najmä Občianskeho zákonníka, ktoré sú dostatočne objasnené v stabilnej judikatúre všeobecných súdov. Spor nie je, ako to vyplýva z doterajšieho priebehu konania, ani skutkovo zložitý, pretože nevyžadoval osobitne rozsiahle a časovo náročné dokazovanie (odvolací súd znalecký posudok považoval za nadbytočný úkon), prípadne iné úkony spojené s časovou náročnosťou.

b) Ďalším kritériom, podľa ktorého ústavný súd zisťoval existenciu zbytočných prietáhov v konaní sp. zn. 8 C 53/99, bolo správanie sťažovateľa ako účastníka tohto súdneho konania. Ústavný súd zhodnotil jeho prístup v zásade ako aktívny a súčinnosť. Doterajšia dĺžka konania pred okresným súdom však bola čiastočne ovplyvnená správaním sťažovateľa (viacnásobná neúčast' na pojednávaniach). Za takéto správanie ústavný súd nepovažuje podávania riadnych opravných prostriedkov, pretože s ich uplatnením bol sťažovateľ vždy úspešný.

c) Tretím kritériom, podľa ktorého ústavný súd hodnotil, či v uvedenom konaní došlo k zbytočným priet'ahom, bol postup okresného súdu v spore.

Doterajší priebeh konania ústavný súd posudzoval v troch relatívne samostatných etapách.

V prvej etape okresný súd nariadil tri pojednávania a po zadovážení podkladov potrebných pre rozhodnutie 25. júna 1999 vo veci samej rozhodol. Proti rozsudku z 25. júna 1999 s'ťažovateľ podal odvolanie, spis bol odvolaciemu súdu po urgencii právneho zástupcu žalobkyne na vyjadrenie sa k podanému odvolaniu predložený 7. decembra 1999. Krajský súd v Nitre zrušil napadnutý rozsudok ako nepreskúmateľný pre jeho nezrozumiteľnosť. Takýto rozsudok okresného súdu preto ústavný súd nepovažuje za úkon, ktorý mal prispieť k odstráneniu právnej neistoty účastníka konania, ale naopak, jeho unáhlené vynesenie bolo príčinou, prečo sa postup okresného súdu spomalil.

V druhej etape konania bol okresný súd nečinný, hoci mu v postupe nebránila zákonná prekážka podľa § 107 a nasl. Občianskeho súdneho poriadku, od 28. augusta 2001 (výzva právnenému zástupcovi žalobkyne) do 4. februára 2002 (nariadenie pojednávania na 17. apríl 2002), resp. od 17. apríla 2002 (dátum pojednávania) do 15. novembra 2002 (dátum pojednávania). Pri hodnotení tejto etapy ústavný súd v danom štádiu konania nevyhodnotil opakované výzvy okresného súdu žalobkyňi na oznámenie, či trvá na podanom návrhu, za úkony smerujúce k odstráneniu právnej neistoty účastníkov.

Okresný súd po vykonaní dokazovania 10. decembra 2003 vyhlásil rozsudok, ktorý bol Krajským súdom v Nitre na odvolanie s'ťažovateľa zrušený, opätovne s poukazom na nepreskúmateľnosť napadnutého rozhodnutia, ako aj pre procesné pochybenia okresného súdu. Preto aj pre tento rozsudok platí to, čo ústavný súd uviedol o prvom rozsudku okresného súdu.

Okresný súd sa pritom v rozpore s ustanovením § 226 Občianskeho súdneho poriadku neriadil právnym názorom vyjadreným v zrušujúcom uznesení Krajského súdu v Nitre z 29. decembra 1999 a opätovne rozhodol nad návrh (ultra petitem) a v nesúlade s príslušnými ustanoveniami hmotného práva, pričom na tieto skutočnosti bol okresný súd

upozornený už v predchádzajúcom zrušujúcom uznesení. Krajský súd v Nitre vo svojom zrušujúcom uznesení zároveň okresnému súdu vytkol skutočnosť, že vypracovanie znaleckého posudku bolo nadbytočné a v rozpore so zásadou hospodárnosti a účelnosti občianskoprávneho konania.

Od vrátenia spisu okresnému súdu sa vykonalo viacero úkonov, vec však nebola dosiaľ rozhodnutá.

Na základe uvedených kritérií ústavný súd dospel k záveru, že nečinnosť, nesústredená činnosť (dva rozsudky, ktoré boli zrušené pre nepreskúmateľnosť) a procesne chybný postup okresného súdu (nerešpektovanie § 226 Občianskeho súdneho poriadku) sú vo svojom súhrne zbytočnými priet'ahmi, a preto aj porušením základného práva sťažovateľa na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a práva na prejednanie jeho záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru.

III.

Podľa čl. 127 ods. 2 ústavy ak porušenie práv alebo slobôd vzniklo nečinnosťou, ústavný súd môže prikázať, aby ten, kto tieto práva alebo slobody porušil, vo veci konal.

Podľa odseku 3 citovaného článku ústavy môže ústavný súd svojím rozhodnutím, ktorým vyhovie sťažnosti, priznať tomu, koho práva podľa odseku 1 citovaného článku ústavy boli porušené, primerané finančné zadosťučinenie.

Vzhľadom na to, že ústavný súd rozhodol, že došlo k porušeniu základného práva sťažovateľa na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a jeho práva na prejednanie záležitosti v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru, prikázal v zmysle § 56 ods. 3 písm. a) zákona o ústavnom súde okresnému súdu, aby vo veci sp. zn. 8 C 53/99 konal bez zbytočných priet'ahov.

Sťažovateľ vo svojej sťažnosti žiadal o priznanie primeraného finančného zadosťučinenia vo výške 100 000 Sk z dôvodu nemajetkovej ujmy, ktorú pociťuje

v dôsledku stále pretrvávajúceho stavu právnej neistoty. Poukázal v tejto súvislosti na to, že „*Nečinnosť súdu a jeho protiprávny postup, pre ktorý Krajský súd v Nitre musel dvakrát zrušiť rozsudok Okresného súdu Levice, vzbudzujú vo mne nedôveru v súdnictvo a právny štát. Následok postupu súdu je ťažko napravitel'ný a ničím nemožno ospravedlniť doterajšie trvanie sporu*“.

Pri určení výšky finančného zadosťučinenia ústavný súd vychádzal aj zo zásad spravodlivosti, ktoré v podobných veciach uplatňuje Európsky súd pre ľudské práva, ktorý spravodlivé finančné zadosťučinenie podľa čl. 41 dohovoru priznáva so zreteľom na konkrétne okolnosti prípadu. Súčasne sa pritom riadil úvahou, že cieľom primeraného finančného zadosťučinenia je predovšetkým zmiernenie ujmy v dôsledku dlhotrvajúceho súdneho konania.

Vzhľadom na celkovú dobu konania okresného súdu v konaní vedenom pod sp. zn. 8 C 53/99 berúc do úvahy, že sťažovateľ sa o predĺženie tejto doby zásadne nepričinil, a zohľadňujúc konkrétne okolnosti prípadu vrátane pozície sťažovateľa sprevádzanej pocitom právnej, ale aj skutkovej neistoty vyvolanej stavom sporu o zrušenie spoločného nájmu bytu trvajúceho viac než 6 rokov, ústavný súd považoval priznanie sumy 30 000 Sk za primerané finančné zadosťučinenie podľa § 50 ods. 3 zákona o ústavnom súde.

Ústavný súd rozhodol o úhrade trov konania úspešného sťažovateľa, ktoré mu vznikli v dôsledku právneho zastúpenia pred ústavným súdom advokátom. Podľa § 36 ods. 2 zákona o ústavnom súde ústavný súd priznal sťažovateľovi úhradu trov konania 5 302 Sk za dva úkony právnej služby, ktoré považoval za účelne vynaložené trovy konania pred ústavným súdom, spolu s režijným paušálom za tieto úkony (vyhláška Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb).

Úhradu trov konania je okresný súd povinný zaplatiť na účet právnej zástupkyne sťažovateľa (§ 31a zákona o ústavnom súde v spojení s § 149 Občianskeho súdneho poriadku).